

ΤΡΟΠΟΛΟΓΙΑ — ΠΡΟΣΘΗΚΗ

(νομοθετική πρωτοβουλία για την αντιμετώπιση της λογοκλοπής)

στο σχέδιο νόμου

«Εισαγωγή στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, προστασία της ακαδημαϊκής ελευθερίας, αναβάθμιση του ακαδημαϊκού περιβάλλοντος και άλλες διατάξεις»

Θέμα: Καταπολέμηση της λογοκλοπής

ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ

Το πρόβλημα της λογοκλοπής έχει λάβει τεράστιες διαστάσεις στην Ελλάδα λόγω της προκλητικής ατιμωρησίας της —μέσω της έλλειψης επαρκούς νομικής πρόνοιας γι' αυτήν, μέσω της κατάχρησης του ενίοτε ανεπαρκώς σαφούς ορισμού της σε κανονισμούς, μέσω της συστηματικής συγκάλυψης, μέσω της αδιαφορίας. Το καλοκαίρι του 2020 διαπιστώθηκε κρούσμα κειμένου-προϊόντος λογοκλοπής ως θέμα στις Πανελλαδικές Εξετάσεις, παρόμοια ερωτήματα προέκυψαν το 2020 ακόμη και σχετικά με το Κρατικό Βραβείο Ποίησης, ο χώρος της δημοσιογραφίας αντιμετωπίζει παρόμοια προβλήματα, ενώ τα πανεπιστημιακά ιδρύματα μαστίζονται από γιγαντιαίο πρόβλημα λογοκλοπής σε όλα τα επίπεδά τους, έως και τις διδακτορικές διατριβές και όλες τις καθηγητικές βαθμίδες. Και όλα αυτά, ως προς τα ΑΕΙ, παρά τις διαβεβαιώσεις του τέως Υφυπουργού Παιδείας κ. Διγαλάκη σύμφωνα με τις οποίες «έχουν ληφθεί όλα τα μέτρα για την τήρηση της ακαδημαϊκής δεοντολογίας στα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα, ισχύουν και εφαρμόζονται πιστά οι σχετικές διατάξεις και οι πρόνοιές τους» (13.07.2020)¹, δήλωση που έλαβε χώρα μόλις 11 ημέρες πριν την αποκάλυψη της εφημερίδας «Καθημερινή» (24.07.2020) σχετικά με *«ασφυκτικές πιέσεις και απειλές από πανεπιστημιακούς και πολιτικούς υπέρ ενός υποψηφίου για μία θέση καθηγητή στο Πανεπιστήμιο Αθηνών ... [με] μεγάλο αριθμό αναμφισβήτητων λογοκλοπών»*.² Τα γεγονότα αποδεικνύουν ότι η ανάγκη ουσιαστικής νομοθετικής επίλυσης του προβλήματος είναι πιο επίκαιρη από ποτέ, περιγράφοντας τις *πραγματικές* διαστάσεις της «ανομίας» στα πανεπιστήμια και της συνακόλουθης «απαξίωσής τους».

Η μόνη πρόβλεψη για λογοκλοπή στο νομικό μας πλαίσιο συνίσταται στη δυνατότητα να εγερθούν αξιώσεις ή αιτήματα προστασίας του παθόντος σχετικά με ζητήματα πνευματικής ιδιοκτησίας και συναφών δικαιωμάτων από τον θιγέντα/τη θιγείσα ή τον/την δικαιούχο (ν. 2121/1993), γεγονός το

¹ <https://www.minedu.gov.gr/news/45756-13-07-20-v-digalakis-lamvanontai-ola-ta-anagkaia-metra-gia-tyxon-fainomena-logoklopis-sta-panepistimia>

² <https://www.kathimerini.gr/1089160/article/epikairothta/ellada/pieseis-kai-apeiles-gia-thn-epilogh-panepisthmiakoy>

οποίο —όπως βλέπουμε στην πράξη— δεν διευθετεί αποτελεσματικά το ζήτημα σε όλες του τις προεκτάσεις, και δη στον ακαδημαϊκό και ερευνητικό χώρο. Οι εσωτερικοί κανονισμοί οργανισμών και ιδρυμάτων για το ζήτημα δεν υποστηρίζονται επαρκώς από το νομικό έρεισμα που θα απέτρεπε αποτελεσματικά τη συγκάλυψη ή την αδιαφορία. Η νομική ασάφεια περί λογοκλοπής (πέραν των πνευματικών δικαιωμάτων του/της άμεσα θιγέντος/θιγείσας) αποτελεί κατά το μάλλον ή ήττον διεθνές φαινόμενο, με όλα τα προβλήματα που φυσικώς ανακύπτουν, κάτι το οποίο δεν αποτελεί επιχείρημα ενάντια στην αποσαφήνιση και θεραπεία της.

Στις 26 Ιουνίου 2020 δόθηκε στη δημοσιότητα ανοιχτή επιστολή 32 περιοδικών, ιδρυμάτων και λογοτεχνικών ενώσεων που θέτουν το ζήτημα της λογοκλοπής στην Ελλάδα με αφορμή πρόσφατα γεγονότα. Ο ακαδημαϊκός χώρος πάσχει βαρέως από τη μάστιγα της εξαπάτησης που συνιστά η λογοκλοπή. Χωρίς πιο εξειδικευμένη νομοθετική πρωτοβουλία για τη νομική μέριμνα περί λογοκλοπής, αυτά τα περιστατικά απλώς θα επαναλαμβάνονται χωρίς διέξοδο.

Ενδεικτικά, στη Γερμανία ανώνυμες, και ακολούθως επιβεβαιωμένες, καταγγελίες λογοκλοπής οδήγησαν σειρά κορυφαίων πολιτικών προσώπων σε αυτονόητη παραίτηση από τα αξιώματά τους (π.χ. οι υπουργοί Karl-Theodor zu Guttenberg, Annette Schavan, και πολλοί άλλοι), με αυτονόητη επίσης την αφαίρεση του διδακτορικού τους τίτλου.

Η λογοκλοπή είναι απάτη, όχι «κουσούρι» — είτε αναφερόμαστε στον ακαδημαϊκό χώρο, είτε στον δημοσιογραφικό, είτε στον κόσμο των γραμμάτων. Πέραν του ζητήματος πνευματικών δικαιωμάτων, το οποίο είναι ένα διμερές ζήτημα θιγέντος/θιγείσας και λογοκλόπου, η λογοκλοπή φέρει σήμερα ηθική μόνο απαξία, ή εσωτερικές κυρώσεις οριζόμενες από εσωτερικούς κανονισμούς ιδρυμάτων, όταν και εάν ενεργοποιηθούν οι αντίστοιχες ρήτρες όπου αυτές υπάρχουν. Δεν υπάρχει νομική πρόνοια πέραν των δικαιωμάτων του/της άμεσα θιγέντος/θιγείσας (ν. 2121/1993), τη διαδικασία για τα οποία πρέπει να κινησει ο ίδιος (ο οποίος ενδέχεται, φυσικά, να είναι επί παραδείγματι αλλόγλωσσος συγγραφέας του εξωτερικού και να έχει άλλες προτεραιότητες από το να κυνηγά τους εν Ελλάδι λογοκλόπους του). Ελλείπει δηλαδή (α) ο νομικός ορισμός της λογοκλοπής ανεξάρτητα από το αποκλειστικά διμερές ζήτημα προσβολής πνευματικών δικαιωμάτων, (β) η δυνατότητα θεσμικής εξέτασης τεκμηριωμένων καταγγελιών από οποιονδήποτε διαθέτει ευρέως νοούμενο έννομο συμφέρον και όχι μόνο από τον/την άμεσα θιγέντα/θιγείσα, και (γ) η ρητή πρόνοια ενάντια στον προσπορισμό δημόσιας περιουσίας επί τη βάσει τίτλων ή επιτευγμάτων τα οποία αποτελούν προϊόν λογοκλοπής, κάτι το οποίο ορίζεται με την εδώ προσθήκη ως ποινικό αδίκημα. Η προτεινόμενη προσθήκη κινείται, λοιπόν, στην κατεύθυνση της πάταξης της όντως «ανομίας» και στην αναίρεση της εμπεδωμένης «απαξίωσης», του πανεπιστημιακού χώρου αλλά και άλλων.

Η προτεινόμενη προσθήκη, τα προτεινόμενα τρία άρθρα, έχουν τρεις άξονες:

- (1) τον νομικό ορισμό της λογοκλοπής με βάση τη διεθνή εμπειρία,
- (2) τη θεσμοθέτηση του αρμοδίου οργάνου για την εξέταση καταγγελιών,
- (3) τη ρητή πρόνοια για την περίπτωση κατά την οποία έχουν αποκτηθεί οικονομικά οφέλη από το δημόσιο ταμείο επί τη βάσει ιδιοτήτων ή έργων τα οποία απορρέουν

από λογοκλοπική δραστηριότητα, ούτως ώστε η περίπτωση να εμπίπτει στο Άρθρο 386 του Ποινικού Κώδικα περί απάτης.

Οι πρόνοιες της προσθήκης δεν αντιβαίνουν στο αυτοδιοίκητο θεσμών όπως τα ΑΕΙ, καθ' ότι δεν εμπλέκονται σε ζητήματα δικής τους αρμοδιότητας αλλά σχετίζονται με ζητήματα του Ποινικού Κώδικα (βλ. τελευταίο άρθρο της προσθήκης).

(Για νομικούς και πρακτικούς λόγους, η αυτο-λογοκλοπή (self-plagiarism, auto-plagiarism, Selbstplagiat), δηλαδή η παρουσίαση παλαιότερης πνευματικής παραγωγής του ίδιου προσώπου ως νέα, ή ως μέρος νέας παραγωγής, δεν εμπίπτει στα προτεινόμενα και δεν καλύπτεται από την προτεινόμενη νομοθετική πρόνοια, παρά την ηθική, ακαδημαϊκή, λογοτεχνική και δημοσιογραφική απαξία που φέρει: η αρμοδιότητα για την αυτο-λογοκλοπή συνεχίζει να επαφίεται αποκλειστικά στους εσωτερικούς κανονισμούς ιδρυμάτων και ενώσεων και στις συναφείς κυρώσεις που προβλέπονται εκεί.)

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Προτείνονται με προσθήκη στο παρόν νομοσχέδιο τα εξής νέα άρθρα:

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ... — ΛΟΓΟΚΛΟΠΗ

Άρθρο

Ορισμός λογοκλοπής

1. Η λογοκλοπή ορίζεται νομικά ως ακολούθως. Ένα έργο λόγου (επιστημονικό/ακαδημαϊκό, λογοτεχνικό, δραματικό, φιλοσοφικό, δημοσιογραφικό ή άλλο) αποτελεί προϊόν λογοκλοπής εάν εντοπίζονται σε αυτό διαζευκτικά και όχι μόνο σωρευτικά, ανεξαρτήτως της έκτασής του:

(α) τουλάχιστον τρεις διαφορετικές περιπτώσεις αυτουσίων φράσεων δεκαεπτά (17) λέξεων εν σειρά, οι οποίες δεν έχουν ρητώς σημανθεί ως απ' ευθείας παραθέματα από ρητώς κατονομασθείσες πηγές,

(β) τουλάχιστον τέσσερις διαφορετικές περιπτώσεις φράσεων σαράντα (40) λέξεων εν σειρά σε παράφραση, οι οποίες δεν έχουν ρητώς σημανθεί ως κατά παράφραση παραθέματα από ρητώς κατονομασθείσες πηγές

γ) προκειμένου περί έργων λογοτεχνικών, φιλοσοφικών ή συναφών, τουλάχιστον έξι περιπτώσεις φράσεων άνω των δέκα λέξεων οι οποίες συνιστούν αυτοτελές κειμενικό είδος (ενδεικτικά: επίγραμμα, μικροδιήγημα, αφορισμός), και δεν έχουν ρητώς σημανθεί ως απευθείας ή κατά παράφραση παραθέματα από ρητώς κατονομασθείσες πηγές.

2. Η συγγραφή έργου από μη κατονομαζόμενο, αφανή συγγραφέα (ghostwriting) και η παρουσίασή του ως έργου ετέρου προσώπου, το οποίο φέρεται ως ο συγγραφέας του, θεωρείται διάπραξη λογοκλοπής από τον φερόμενο ως συγγραφέα, προκειμένου περί ακαδημαϊκών, λογοτεχνικών και δημοσιογραφικών έργων. Η διάταξη δεν εφαρμόζεται σε χώρους και πεδία όπου ένα έργο αποτελεί εξ ορισμού συλλογική προσπάθεια η οποία πιστώνεται μοναδικά σε πρόσωπο που δεν αποτελεί τον αποκλειστικό συγγραφέα του (επί παραδείγματι, πολιτικοί λόγοι και αγορεύσεις), ή σε περιπτώσεις όπου το έργο αποδίδεται σε μη φυσικό πρόσωπο, στο πλαίσιο λειτουργίας του οποίου παρήχθη το έργο.

3. Η αυτο-λογοκλοπή (self-plagiarism, auto-plagiarism, Selbstplagiat), δηλαδή η παρουσίαση παλαιότερης πνευματικής παραγωγής του ίδιου προσώπου ως νέα, ή ως μέρος νέας παραγωγής, δεν εμπίπτει στα παραπάνω και δεν καλύπτεται από την προτεινόμενη νομοθετική πρόνοια, παρά την ηθική, ακαδημαϊκή, λογοτεχνική και δημοσιογραφική απαξία που φέρει: η αρμοδιότητα για την αυτο-λογοκλοπή επαφίεται στους εσωτερικούς κανονισμούς ιδρυμάτων και ενώσεων.

Άρθρο

Σύσταση Επιτροπής Ελέγχου Λογοκλοπής

1. Συνίσταται Επιτροπή Ελέγχου Λογοκλοπής στη Γενική Γραμματεία Ανώτατης Εκπαίδευσης του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων, ως αυτοτελές τμήμα. Η Επιτροπή Ελέγχου Λογοκλοπής αποτελείται εικοσιεπτά (27) μέλη και, επιπροσθέτως, εξαμελή (6) Γραμματεία.

2. Αρμοδιότητα της επιτροπής είναι η εξέταση τεκμηριωμένων καταγγελιών περιπτώσεων λογοκλοπής σε έργα του ακαδημαϊκού, λογοτεχνικού και δημοσιογραφικού χώρου από κάθε πολίτη με ευρέως νοούμενο έννομο συμφέρον, το οποίο κατά τη διατύπωση του παρόντος περιλαμβάνει και τη δραστηριότητα του καταγγέλλοντος στο ίδιο επαγγελματικό πεδίο με τον εγκαλούμενο. Προβλέπεται επιπροσθέτως δυνατότητα αυτεπάγγελτης εξέτασης ενδεχομένων περιπτώσεων λογοκλοπής σε έργα του ακαδημαϊκού, λογοτεχνικού και δημοσιογραφικού χώρου κατόπιν πρωτοβουλίας μέλους της Επιτροπής.

3. Ως μέλη της Επιτροπής Ελέγχου Λογοκλοπής δύνανται να ορισθούν μέλη ΔΕΠ ιδρυμάτων του εσωτερικού ή της αλλοδαπής για τα οποία δεν εκκρεμεί καταγγελία λογοκλοπής. Προϋπόθεση για ορισμό στη Γραμματεία της Επιτροπής αποτελεί η κατοχή διδακτορικού τίτλου. Τα μέλη της Επιτροπής υποστηρίζονται στο έργο τους από τη Γραμματεία. Τυχόν καταγγελία λογοκλοπής για μέλος της Επιτροπής ή της Γραμματείας της συνεπάγεται παύση των εργασιών και των αποφασιστικών αρμοδιοτήτων του μέλους έως ότου διερευνηθεί η καταγγελία: σε περίπτωση απόφασης η οποία επιβεβαιώνει κρούσμα λογοκλοπής, το μέλος εκπίπτει του ρόλου του και αντικαθίσταται εντός επτά (7) ημερών από την έκδοση της απόφασης. Προκειμένου να προβεί σε αποφάσεις επί καταγγελιών ή αυτεπάγγελτης εξέτασης, η επιτροπή συνεδριάζει με φυσική παρουσία ή με τηλεδιάσκεψη οκτώ (8) φορές ανά ημερολογιακό έτος σε διαστήματα που δεν απέχουν μεταξύ τους περισσότερο των δύο (2) μηνών, με ελάχιστο αριθμό μελών για απαρτία τα ένδεκα (11). Η Επιτροπή Ελέγχου Λογοκλοπής οφείλει να εκδώσει απόφαση επί καταγγελίας κατά

την αμέσως επόμενη συνεδρίασή της, με την προϋπόθεση ότι αυτή λαμβάνει χώρα κατ' ελάχιστον τριάντα (30) ημέρες μετά την καταγγελία.

4. Στις αρμοδιότητες της Γραμματείας συμπεριλαμβάνεται η εξέταση του κατά πόσον μια καταγγελία είναι συγκεκριμένη και σαφώς τεκμηριωμένη, ώστε να προωθηθεί στην Επιτροπή προς εξέταση και απόφαση. Σε περίπτωση που η Γραμματεία απορρίψει μια καταγγελία και δεν την προωθήσει στην Επιτροπή, ο καταγγέλλων δικαιούται να επικοινωνήσει με τα μέλη της Επιτροπής, η οποία κατόπιν θετικής εισηγήσεως ενός εκ των μελών της υποχρεούται να εξετάσει την καταγγελία.

5. Σε περίπτωση απόφασης της Επιτροπής που επιβεβαιώνει τις αιτιάσεις μιας καταγγελίας (ή αυτεπάγγελτης εξέτασης) περί λογοκλοπής, ο εγκαλούμενος δικαιούται να αιτηθεί αναψηλάφηση της καταγγελίας από εναλλακτική σύνθεση της Επιτροπής κατά την επόμενη συνεδρία της Επιτροπής (δευτεροβάθμια εξέταση), η οποία θα έχει καταρτισθεί εκ των προτέρων από το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων. Σε περίπτωση απόφασης της Επιτροπής που απορρίπτει τις αιτιάσεις μιας καταγγελίας περί λογοκλοπής

6. Οι αποφάσεις της Επιτροπής Ελέγχου Λογοκλοπής υπέρκεινται των αποφάσεων των εσωτερικών κανονισμών ιδρυμάτων ή ενώσεων ΝΠΔΔ σχετικά με εξετάσεις περιπτώσεων λογοκλοπής και καθιστούν άμεσα εφαρμοστέες τις κυρώσεις που προβλέπονται σε αυτούς τους κανονισμούς για περιπτώσεις λογοκλοπής. Σε περίπτωση ύπαρξης εσωτερικών κανονισμών ιδρυμάτων ή ενώσεων ΝΠΔΔ σχετικά με εξετάσεις περιπτώσεων και καταγγελιών λογοκλοπής, η εξέταση από αυτά τα ΝΠΔΔ προηγείται της εξέτασης από την Επιτροπή, εάν όμως κατ' αυτή τη διαδικασία παρέλθει άπρακτη προθεσμία ογδόντα (80) ημερών από την κατάθεση μιας καταγγελίας σε αρμόδιο ΝΠΔΔ ή εάν εκδοθεί απόφαση μη διαπίστωσης λογοκλοπής από το ΝΠΔΔ, τότε η Επιτροπή Ελέγχου Λογοκλοπής καλείται να εξετάσει την καταγγελία, εάν και αφ' ότου αυτή απευθυνθεί στη Γραμματεία της Επιτροπής Ελέγχου Λογοκλοπής, με κανονιστική και δεσμευτική την (δευτεροβάθμια, εάν ζητηθεί) απόφαση της Επιτροπής Ελέγχου Λογοκλοπής.

7. Κάθε άλλη λεπτομέρεια της σύστασης και της λειτουργίας της Επιτροπής Ελέγχου Λογοκλοπής καθορίζεται από Υπουργική Απόφαση του Υπουργού Παιδείας και Θρησκευμάτων.

Άρθρο

Τροποποίηση του Άρθρου 386 του Ποινικού Κώδικα

Προστίθεται τρίτη παράγραφος στο Άρθρο 386 του Ποινικού Κώδικα ως εξής:

«3. Όποιος αποκομίσει περιουσιακό όφελος (ενδεικτικά και μη εξαντλητικά: χρηματικό έπαθλο, μισθό ή αποζημίωση ή σύμβαση έργου διδασκαλίας ή έρευνας προϋποθέτουσας διδακτορικό ή μεταπτυχιακό τίτλο) από νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου ή οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης επί τη βάσει τίτλων, ιδιοτήτων ή έργων τα οποία αποκτήθηκαν ή δημοσιεύθηκαν ως αποτέλεσμα λογοκλοπής, όπως αυτή ορίζεται από την κείμενη νομοθεσία και τεκμηριώνεται από την Επιτροπή Ελέγχου Λογοκλοπής, εμπίπτει στις παραπάνω διατάξεις.

Στις ίδιες αυτές διατάξεις εμπíπτουν τα πρόσωπα που ως μέλη θεσμών ή οργάνων του Δημοσίου με τις πράξεις ή τις παραλήψεις τους κατέστησαν δυνατό τον προσπορισμό του παραπάνω περιουσιακού οφέλους, αν κατά τη χρονική στιγμή της πράξης ή παράλειψής τους γνώριζαν ή όφειλαν να γνωρίζουν ότι οι ως άνω τίτλοι, ιδιότητες ή έργα αποκτήθηκαν ή δημοσιεύθηκαν ως αποτέλεσμα λογοκλοπής.»

Αθήνα, 10 Φεβρουαρίου 2021

Οι υπογράφοντες Βουλευτές

Γιάνης Βαρουφάκης

Κλέων Γρηγοριάδης

Φωτεινή Μπακαδήμα

Σοφία Σακοράφα